

POSUDEK OPONENTA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce: **Mládež a zdravé trávenie voľného času: protektívne verzus rizikové aktivity**

Autor práce: **Katarína Rožeková**

1. Obsah práce

Ciele, výzkumné otázky, hypotézy (*přiměřenost cílů, geografický charakter a relevance cílů, teoretické podložení hypotéz aj.*)

Diplomová práce si klade za cieľ zmapovať výskyt, frekvenciu a sociogeografickú štruktúraciu najčastejších foriem trávenia voľného času v špecifickej skupine mladej, dospelujúcej populácie, navštevujúcej vybrané stredné školy v okrese Ružomberok a následne analyzovať súvislosť týchto aktivít s výskytom vybraných foriem zdravotne rizikového správania (užívaním návykových látok). Cieľom je zistiť, ktoré skupiny mládeže realizujú určité voľnočasové aktivity a či, a akým spôsobom sa tieto aktivity viažu k úrovni konzumácie alkoholu, fajčeniu cigariet a užívaniu marihuany. Na základe týchto cieľov autorka práce explicitne rozdeľuje dané aktivity na skupinu „rizikových“ (domnelo sa viažucich k vyššej úrovni užívania návykových látok) a „protektívnych“. Sociogeografický rozmer aktivít je v práci reprezentovaný pohlavím, typom navštevovanej školy, rodinnou štruktúrou (úplné vs. neúplné rodiny) a typom sídla v mieste trvalého bydliska respondenta (mestské vs. vidiecke obce). Rozsah, adekvátnosť a formulácia výskumných cieľov je teda v súlade s požiadavkami kladenými na diplomovú prácu.

Práce s literaturou (*teoretické ukotvení práce, diskuse a kritické zhodnocení literatury aj.*)

Práca s dostupnou literatúrou a jej teoretické východiská sú podchytené pomerne obsiahle. Autorka sa snaží postupovať od základných, východiskových pojmov a ich obecných definícií (mládež, voľný čas, rizikové správanie) k podrobnejšej diskusii a hodnoteniu faktorov viažucich sa k týmto konceptom. Poukazuje pritom na špecifickosť obdobia adolescencie a senzitivnosť mladých osôb na vonkajšie podnety prítomné v ich (sociálnom) prostredí, ktoré môžu následne ovplyvniť ich spoločenský i zdravotný vývin. Autorka zdôrazňuje vzájomnú prepojenosť problematiky trávenia voľného času na jednej strane a behaviorálnych návykov na strane druhej (vrátane užívania návykových látok), ako aj celkovú komplexnosť faktorov podmieňujúcich každodenné formovanie mladého jedinca (rodina, školské prostredie, normativita a očakávania v kruhu vrstovníckych skupín, vplyv médií, socio-kultúrne prostredie a pod.). V tomto smere poukazuje na funkciu štruktúrovaného a organizovaného trávenia voľného času nielen v rámci vzdelávacieho procesu, ale aj ako na jeden z potenciálnych nástrojov štátnej zdravotnej politiky, či politiky prevencie pred rizikovým správaním. Pri spracovaní literárneho rozboru pritom využíva viacero domácich i zahraničných zdrojov.

Metodika práce (*vhodnost aplikovaných metod, kvalita a vhodnost použitých dat aj.*)

Metodicky je práca založená na kvantitatívnej analýze dát zozbieraných vlastným dotazníkovým

prieskumom. Jadro použitého dotazníka vychádza z vybraných otázok používaných v medzinárodnom projekte o výskume užívania návykových látok u školop povinnej mládeže (tzv. ESPAD), pričom autorka tento dotazník doplnila o ďalšie otázky týkajúce sa spôsobu a frekvencie trávenia voľného času. Úsilie o realizáciu vlastného výskumu v teréne, vychádzajúceho z validizovaného dotazníkového nástroja následne rozšíreného o vlastné výskumné témy, hodnotí oponent veľmi pozitívne.

Analytická časť práce (*správnosť a interpretácie výsledkov, detailnosť, štruktúra a provázanosť analýzy*)

Analýzy sú práci rozdelené na niekoľko častí. Po úvodnej charakteristike spôsobu zberu dát a základnej deskripcii výberového súboru sa autorka zameriava na exploratívnu analýzu potenciálnych rozdielov v trávení voľnočasových aktivít, výskytom užívania návykových látok a vnímaním ich „rizikovosti“ medzi respondentmi pochádzajúcimi z mestského prostredia oproti vidieckym obciam. Výsledky sú prezentované prehľadnou a usporiadanou formou, s náležitým komentárom a rozborom týchto predbežných výsledkov. Oponent posudku by však napriek tomu poukázal na niekoľko bodov v tejto časti.

Prvým sú trochu protirečivé výsledky v testovaní rozdielov v prípade A) „surfovania na internete“ (graf 2) ako voľnočasovej aktivity a jeho „frekvenciou“ (tabuľka 2); obdobne i v prípade B) voľnočasovej aktivity „diskotéky, tanec“ (graf 2) a „frekvenciou chodenia večer za zábavou“ (tabuľka 2). Rozdiely prezentované v grafe 2 sú interpretované ako signifikantné a autorka na tieto výsledky nadväzuje v diskusii; tabuľka 2 však vlastne hovorí „o opaku“. Z formulácie otázok, ktoré sú dostupné v prílohe práce, vyplýva, že výsledky zobrazené v grafe 2 sú výstupom z „viacnásobných odpovedí“ na danú otázku, pričom v tabuľke 2 sú testované rozdiely v „uzavretej forme“. Vystáva preto otázka, či pozorované rozdiely (v grafe 2) nie sú skôr výsledkom vzájomného „nepomeru v počte odpovedí“ na danú otázku, než skutočných rozdielov medzi respondentmi z mesta oproti vidieku; a teda, či spomínaná uzavretá formulácia odpovedí (v tabuľke 2) nie je pre tento účel vhodnejšia.

Druhý bod sa týka potenciálneho použitia aj niektorých iných štatistických ukazovateľov, než je iba Chí-kvadrát test, prezentovaný v analýzach. Oponent rozumie zámeru autorky o jednotné spracovanie tejto analytickej časti, v niektorých (kontingenčných) tabuľkách však vystáva problém s veľmi malým počtom pozorovaní v jednotlivých bunkách; zároveň, interpretovanie takto pozorovaných rozdielov môže byť pre niektorých čitateľov dosť mäťúce (viď napr. vetu „štatisticky významne vyšší počet respondentov z vidieka malo v priebehu 12 mesiacov 1-2krát problémy s políciou“, s. 40). V takýchto prípadoch by prichádzalo do úvahy buďto vybrané skupiny odpovedí na dané otázky vhodne združiť, alebo, v prípade ordinálne formulovaných uzavretých odpovedí, doplniť analýzy o niektoré z neparametických poradových ukazovateľov a o testy ich významnosti (s binárnou „nezávislou“ premennou mesto/vidiek).

V poslednej časti analýz sa autorka snaží identifikovať nezávislé (socio-geografické) prediktory najprv vybraných voľnočasových aktivít (tabuľka 5), potom úrovně užívania návykových látok (tabuľky 6 a 7), a v závere testovať vzájomnú súvislosť medzi týmito voľnočasovými aktivitami (nezávisle premenná) a úrovnou užívania návykových látok (závisle premenná; tabuľka 8). Oponent oceňuje snahu autorky aplikovať v tejto časti práce viacrozmernú regresnú analýzu (tzv. binárny logit). V prípade výstupov prezentovaných v tab. 5, 6 a 7 sa však domnieva, že použitie prediktorov „typ

školy podľa zriaďovateľa“ (cirkevné vs. štátne) spoločne „s konkrétnou školou“ (dokopy päť navštívených škôl) nie je vhodným postupom pre takúto viacnásobnú (1-úrovňovú) regresnú analýzu. Autorka uvádza, že dve z navštívených škôl patrili k cirkevným a zvyšné tri boli štátne. Zahrnutie „oboch takýchto prediktorov“ do regresného modelu však zákonite vytvára (úplnú) kolinearitu medzi týmito premennými a odhadnuté parametre pravdepodobne nie sú u týchto dvoch skupín premenných spoľahlivé; resp. štatistický program by mal v takomto prípade jednu z indikátorových premenných vo výsledkoch vypustiť. V tabuľke 8, záverečnej (a vlastne „najdôležitejšej“) časti analýz, sa už takýto problém nevyskytuje; v texte príslušnej kapitoly (kap. 4.8), ako aj neskôr v diskusii, však autorka trochu opomína významný („protektívny“) vzťah medzi (častým) „čítaním kníh“ a „denným fajčením“, resp. „skúsenosťami s marihuanou“.

Závěry práce (odpovědi na výzkumné otázky, zasazení závěrů do širšího kontextu výzkumu aj.)

V diskusii a v záverečnej kapitole sa autorka snaží získané výsledky konfrontovať s obdobnými štúdiami vykonanými doma i v zahraničí. Oponent oceňuje snahu (aspoň čiastočne) vysvetliť niektoré z „prekvapivých“ výsledkov analýz, ku ktorým autorka dospela. Zároveň oceňuje snahu tieto závery celkovo zhrnúť a načrtnúť niekoľko jednoduchých odporúčaní pre preventívnu prax.

2. Formální náležitosti práce (zatrhněte Vaši volbu)

Formální úprava: **výborná** / velmi dobrá / dobrá / nevyhovující

Stylistická úroveň: **výborná** / velmi dobrá / dobrá / nevyhovující

Citační úroveň: **výborná** / **velmi dobrá** / dobrá / nevyhovující

Komentář (vč. kvality grafiky, (ne)přiměřenosti délky práce aj.)

Grafickou úpravu spoločne s celkovou dĺžkou práce, hodnotí oponent ako primeranú. Podobne hodnotí aj štylistickú a gramatickú stránku textu, a to i navzdory nie vždy vhodným vetným formuláciám, či prekladom termínov z cudzieho jazyka, ktoré sa vyskytujú na niektorých vybraných miestach práce – vid' napr. „riziko pravdepodobnosti denného fajčenia“ (s.55); „trend poklesu mladých 30-denných fajčiarov“ (s.21), „mladá populácia je ohrozovaná svojím okolím“ (s.63). Citačná úroveň je takisto na dobrej úrovni; v zozname literatúry sa však v prípade niektorých internetových zdrojov vyskytujú odkazy na neexistujúce webové zdroje (MŠMT 2002; MŠMT 2010; Romanová, Sollar 2011).

3. Souhrn

Celkové zhodnocení práce (vč. přínosů práce, provázanosti teoretické a analytické části aj.)

V predloženej diplomovej práci autorka jednoznačne preukázala svoje schopnosti nastolenia a formulovania skúmaného problému, samostatnej práce s literatúrou a prepojenia teoretických zdrojov s empiriou. Vyššie uvedené poznámky k práci považuje oponent skôr za kritiku sekundárneho významu, a preto danú prácu odporúča k obhajobe.

Predloženou práci **doporučuji** / **nedoporučuji** k obhajobě. (zatrhněte Vaši volbu)

Otázky k obhajobě

Na ktoré z najčastejšie odkazovaných teoretických konceptov rizikového správania mládeže by autorka poukázala, ak ide o vysvetlenie pozorovaného vzťahu medzi frekvenciou trávenia voľného času vo forme „chodenia večer von za zábavou“ a úrovňou užívania návykových látok (denným fajčením, nadmernou konzumáciou alkoholu, skúsenosťami s užívaním marihuany)? Autorka v diskusii tieto procesy popisuje vlastnými slovami, odkazuje i na obdobné výsledky u iných (domácich, či zahraničných) štúdií, explicitne však tieto teoretické koncepty „nepomenúva“.

Datum:

6.9.2017

Autor posudku:

Mgr. Ladislav Kázmér

Podpis: